

ТРИЗЕНБІК · REVUE HEBDOMADAIRE · **TRIDENT**
UKRAINIENNE

Число 8 (164), рік вид. V.

17 лютого 1929 р.

Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 17 лютого 1929 року.

Одночасно настигли дві звістки. В урочистій обстанові з пишними промовами підписано у Москві протокол про запровадження негайне до життя пакту Келогового. А у Вашингтоні тихо й спокійно в атмосфері діловій, в атмосфері щоденної праці ухвалено кредити на будівництво 15 нових крейсерів. Між тими двома відомостями, такими різними, такими навіть протилежними, ніби нема нічого спільного, а тим часом, без сумніву, внутрішнє вони між собою пов'язані. Хоч вже саме сопоставлення «миролюбності» совітів і «войовничости» Сполучених Штатів не позбавлено пікантності.

Свого часу («Тризуб» ч. 34 (140) з 2 вересня 1928 р.) ми висловили наш погляд на Паризький пакт. Зазначили ми тоді і відношення наше до нього. Адже пакт цей проголошує злочином лише війну заціпну, наступну, завойовну. «Війна визвольна, — писали ми, — застається тим, чим вона була завжди і завжди буде — національним подвигом». Окреслюючи становище українське що-до пакту, ми тоді ж одмічали його принципове значіння.

Не можна само собою заперечувати великого принципового, морального значіння Паризького пакту, та инша річ — його практична вага.

Останні повідомлення з Москви й Вашингтону, що оце збіглися до купи, лише зміцнюють наші думки.

І добру ілюстрацію цієї справжньої ваги Паризького пакту на практиці дано саме на батьківщині Келога в Сполучених Штатах Північної Америки отією ухвалою про посилення морського озброєння: Практичні земляки автора великого пакту, віддавши як годиться належне ідеалізові високому та ухваливши його, разом з тим не забули

і реальних обставин тай не знехтували мудрим правилом старовини: «si vis pacem, para bellum».

Нема нічого на світі без «але». Та коли таке проречисте «але», перекладаючи ідеалістичний пакт на реальну мову дійсності, дописало життя на далекому заході, то ще більше тих капосних «але» на близькому сході

Перш за все, ініціатор підписання — отой СССР. І з тією потворною потугою, саме існування якої являється запереченням всякого права і постійною загрозою мирові всього світу, зійшлися на рівній нозі в столиці совітів говорити поважно про право й мир сусідні держави!

Московські халіфи, ті, хто силою підбив під себе Україну, Кавказ, Туркестан, хто тільки зброєю тримає в ярмі окуповані території й поневолені народи, хто, одверто озброюючися, готує й зміцнює без улину червону армію, авангард революційного пролетаріату, і тільки й мріє про всесвітню пожежу, — ті сьогодні солодко співають про мир всього світу, старанно прикриваючи білою тогою миротворців міцний шанцер та нагострений меч...

Нащо їм потрібно було це мирне вбрання, яке так не личить прирождением імперіялістам, що у мілітаризмі добачають свій порятунок, нащо їм потрібен був цей штучний грим театральний? Нащо їм потрібна була ця процедура дипломатична, про це знають краще вони самі...

Та вже під час самого свята «миролюбности» актери большевицькі незовсім дотримали своєї ролі, і шило таки вилізло з мішка: похопився головний режисер — Літвінов словом про те, що підписання протоколу не вирішує тих «суперечок невіршених і не до вирішення», які існують у совітів з де-ким із присутніх. А скільки їх єще, йще.

Не згадували, звісно, на тій учті про найголовніше, найнебезпечніше з «невіршених» питань — долю поневолених Москвою народів. Доводиться про це нагадати нам.

Іншим учасникам підписання протоколу — вже в наслідок їхнього географічного положення — доводиться волею-неволею розмовляти з фактичними на сьогодні володарями великих просторів землі, що належали колись Російській імперії, доводиться їм трактувати тепер з кровавими узурпаторами, окупантами, насильниками і гнобителями, всесвітніми паліями.

Маємо великі сумніви, щоб з тих пертракцій щось путне вийшло. Цілком справедливо з приводу московського протоколу зауважує:

«Le Temps»: «що-до до Польщі й Румунії, то зовсім ясно, що й та й друга вже через своє географічне положення можуть розраховувати розважливо на скорочення озброєння лише в рядах загальної згоди, яка зв'язує всі нації».

А ця загальна згода можлива тільки при тій умові, що на сході Європи встановиться справжній і сталий мир. Та це може статися лише тоді, коли Україна й інші землі, окуповані сьогодні червоними катями, визволяться з московської неволі і, як самостійні держави, увійдуть в сім'ю вільних народів.

Троцький про сучасне становище

Недавно вийшла в Німеччині під захистом буржуазних свобод буржуазної республіки нова книжка Троцького*). Розвінчаний диктатор, перебуваючи ще у верненському дозвіллі, написав роботу про дійсне положення держави совітів і комуністичної партії і видав її там, де не сягає рука комуністичної диктатури.

Ця книжка заслуговує уваги не тільки з огляду на особу автора і на ті спеціальні умови, при яких вона з'явилася. Її вона цікавою і сама по собі, подаючи той матеріял, який старанно переховувався від не-комуністичних очей, викриваючи те, що було таємницею. Не в, розуміється, ця пристрастно і суб'єктивно написана книжка тим, чим хоче вона бути, — характеристикою дійсного положення держави совітів, але є вона проте остільки цінним матеріялом для тої характеристики, що необхідно спинитися на ній докладніше.

Найцікавіше з того, що дає книжка, це те, що вона остаточно і цілком кінчає з легендою про залізну дисципліну і єдність, які панують в комуністичній партії. Ця легенда виросла ще в часи перемоги большевиків, коли вони видавалися в умовах після-воєнного розкладу єдиною організованою силою, коли їхні бучні заяви справляли свій гіпнотизуючий вплив навіть на людей, далеких од захоплення комуністичною ідеологією. Ця легенда заховала почасти своє право громадянства аж досі. Є і зараз люде, яким видається, що «сильнее кошки зверя нет», які заховають віру в те, що є якась містична залізна комуністична дисципліна, що одкриває для партії великі можливості. Книжка Троцького, а особливо її друга частина під характеристичним заголовком: «Сталін фальшує історію», дає вичерпуючий матеріял для того, щоб з тою легендою про залізну дисципліну і єдність большевиків покінчити раз на завжди. Діячі жовтневої революції, творці комуністичної диктатури виступають такими, як вони є. Не викованими із сталі і заліза борцями за новий лад, зв'язаними спільністю поглядів і роботи, а звичайними пересічними людьми, яких випадково висунула

---

*) Die wirkliche Lage in Russland von Leo Trotzki. Avalum-Verlag Hellerau bei Dresden.

і поставила на чолі революційна хвиля. І такою, як вона є, виступає створена цими людьми партія — «скутий залізною дисципліною авангард революційного пролетаріату» обертається в об'єднання тих, що захопили владу, тих, що вже не є ані робітниками, ані селянами, тих, кого еднають лише спільні інтриги і спільне державне корито.

Хто хоч трохи підпав під вплив цієї легенди, хай прочитає книжку Троцького, передовсім її другу частину. Вона малює цілу дрібну сітку інтриг, взаємної боротьби, взаємного підсиджування, з яких складається історія керуючого центру большевицької партії, починаючи з сімнадцятого року. Вона виявляє всю ту відсутність стагих і ясних позицій у цілої низки керівників жостнею революції, цілу ту спекуляцію іменем Леніна, яку переводило його оточення ще за часів його життя і яка ще в більшій мірі переводиться після його смерті. Хай ця вся історія виложена однобічно і пристрасно! Цінність цієї характеристики полягає в тому, що вона виходить од того, хто творив партію «пролетарської» диктатури. Це є характеристика комунізму і комуністичних відносин, яку робить комуніст. Це є образ пануючих в країні совітів відносин, в якому вони уявляються одному з творців.

З довгої низки фактів і подій, які подає і на яких спиняється Троцький в своїй книжці, вибіраємо найбільш маркантні. Ось дані що-до складу комуністичної партії, яка уважає себе робітничою. На 1 січня 1928 року, констатує Троцький, по-між членами партії було:

і транспорті	430.000
с.-г. робітників	15.700
селян (з них більш половини держ. урядовці.)	303.300
державних урядовців (з них половина колишніх робітників)	462.000

Партія отже складається лише з трети робітників, фактично зв'язаних з виробництвом, і двох третин урядовців, бувших робітників, селян і декласованого елементу. Ще менше пролетарським є склад керуючих партійних установ. В повітових партійних комітетах 81,8% членів складається з державних урядовців, відсоток робітників в краєвих і губерніяльних комітетах вносить 13,2%, в повітових од 9% до 16,1% (ст. 95, 96 і 97). Таку саму еволюцію переживають також і професійні спілки (ст. 97). Бюрократизм в партії зростає в усіх галузях, але особливо шкідливим є його зріст в партійному керівництві (ст. 97). Дійсні вибори партійних урядовців в теперішній практиці партії вимірають (ст. 98). Керівники вищих партійних установ фактично стали незмінними, бо їх призначають на період трьох-п'яти, а то й більше років (ст. 98). Конгреси і конференції скликаються не для вільного обговорення всіх справ цілою партією. Вимога такого обговорення трактується, як порушення партійної дисципліни (ст. 99).

До теперішнього стану партія доведена керуючою сталінською групою, передовсім самим Сталінін, в результаті довгої і старанної праці, в якій не перебіралося в засобах. Ще за життя Леніна, коли він в результаті хвороби міг уділяти для партійних і державних справ лише мінімальну кількість часу, його оточення, Політбюро на чолі з

Сталінін, розпочинає подвійну роботу: воно створює культ Леніна, але самого Леніна змагаються обмежити, керувати партією і країною його іменем, але без нього. Троцький наводить низку фактів цього зменшення фактичних впливів Леніна під час його хвороби. В жовтні 1923 року Ленін висунув проєкт реорганізації робітничої і селянської інспекції, до якого сталінська група поставилася вороже і написав з приводу цієї реформи статтю, яку хотів видрукувати в «Правді». Бухарін відмовився цю статтю друкувати. На вимогу Троцького скликано було в цій справі засідання Політбюро, на якому присутні всі його члени — Сталін, Молотов, Куйбишев, Риков, Калінін і Бухарін. — висловилися не тільки проти плану Леніна, але й проти друку статті. Нарешті Куйбишев запропонував з огляду на настирливу вимогу Леніна показати йому надруковану статтю, видрукувати для нього спеціальний примірник номера «Правди», з його статтею, а самої статті не оголошувати. Пізніше Куйбишев був поставлений на чолі сел.-роб. інспекції для того, щоб не дати можливості перегести в життя план Леніна (ст. 241 і 242).

В кінці 1922 і початку 1923 року між Ленінін і Сталінін биникають непорозуміння на ґрунті зазначення того становища, яке мусить займати в совітській державі Грузія. Сталін, обмінюючися листами з Ленінін, називав його «націонал-лібералом», а Ленін признає Сталінін і Держинського бинними в великоруській націоналістичній кампанії. Ленін звертається з дуже довірочним особистим листом до Троцького, прохаючи піддержати його позиції в грузинській справі, бо він, мовляв, не довіряє Держинському і Сталінін (ст. 235-239).

Всі ці спроби обмеження впливів Леніна за часів його хвороби були лише прологом до того, що учинило оточення Леніна з його спадщиною після смерті його. Від партії заховують перш за все заповіт Леніна, який Троцький публікує в додаткові до своєї книжки; цей заповіт містить різку персональну характеристику Сталіна і дає пораду партійним товаришам замінити його на посаді генерального секретаря другою особою. Ця річ, зазначає Ленін, може видатися незначною дрібницею, але з огляду на відносини між Сталінін і Троцьким це не є жадна дрібниця, або така дрібниця, яка може мати рішачуче значіння (ст. 255-258). З літературної спадщини після Леніна оголошують все, що може бути посередне або безпосередне вчористано проти опозиції і в той же час важні документи, як лист Леніна, який містить його програм в національній справі, заховується (ст. 237). Переводиться систематичне фальшування цілої історії жовтневої революції, скероване на те, щоб в найвигіднішим світлі виявити Сталіна і його групу. В цих цілях випускається цілий ряд книжок і брошюр; перебігу всіх деталей і подробиць цієї кампанії й присвячено більшу половину другої частини книжки Троцького, яка оповідає про те, як Сталін фальшує історію. Не спляються тут перед підкупом. ЦК пропонує Йоффе двадцять тисяч доларів гонорару за його мемуари, як що їх буде видано під цензурою Політбюро. Йоффе відмовляється від того, і тоді ЦК відмовляє йому в субсидії на подорож за кордон для лікування його смертельної хвороби, що примушує Йоффе піти на

самогубство; про це він оповідає в своєму передсмертному листі на ім'я Троцького, який той містить під підзаголовком: «Перед смертю не говорять неправди» (ст. 259-266). Справедливість вимагає одзначити, що Йoffe був мабуть один, який виявив твердість переконань. Серед спекулянтів і авантюристів од революції, які творять керуючі кола комуністичної партії, таких людей нема. Троцький наводить дуже цікаві і пікантні цитати з того, що писали про нього партійні діячі і літератори тоді, коли він був при владі і коли він стратив впливи. Серед цих діячів він називає імена Раскольников, Ярославського, Ольмінського і Луначарського. Коли Раскольников писав про Троцького в 1923 р. в своїх згадках про 1917 рік, він говорив: «Од першої його прилюдної промови відчули ми всі, старі ленінисти, що він був наш». А пізніше той же автор пише про Троцького. «А яка поведінка була тов. Троцького в 1917 р.» і відповідає: «тогариш Троцький рахувався тоді ще членом тої самої загальної партії з меншевиками, Церетелі і Скобелев ім» (ст. 169). Автор найбільших наклепів і найгірших лайок на Троцького Ярославський, однаково невиносимий, як каже про нього Троцький, і в похвалі і в лайці, колись писав про блискучу літературно-публіцистичну діяльність Троцького, яка зробила його королем журналістів, про його перо, яке, як перли, розсипає багатства думки (ст. 186). Ольмінський дає в високій степені позитивну і прихильну характеристику книжки Троцького «1905 рік», коли він був при владі, і стільки ж негативну і неприхильну за часів Сталіна (ст. 188). Так само змінив свої погляди що-до Троцького і Луначарський (ст. 189).

З цих даних з очевидністю встановлюється, що сталість переконань і виразність тактики не належить до тих якостей, які є популярні в большевицькій партії. Але подає Троцький ще й пікантніші відомості; він описує про квітневу конференцію большевицької партії 1917 року й про засідання петербурзького совіту 14 листопада 1917 року після жовтневої резолюції, матеріяли про які заховуються в таємниці. На цих нарадах видні діячі комуністичної партії, в тому числі і Сталін, піддержували цілком еритичні для теперішніх відносин позиції. Сталін говорив про можливість піддержки російського тимчасового уряду на партійній конференції, про утворення уряду з участю соціалістичних партій на листопадовому засіданню петербурзького совіту (ст. 180-181).

Це частина з того, що подає Троцький. Але й ці часткові і неповні риси дають образ, далекий од легенди про залізну єдність і тверду дисципліну, які ніби то панують в комуністичній партії.

Малюючи те, що є, Троцький подає свій рецепт для нагадження здегенерованого і розстроеного совітського державного і партійного апарату, — високу свій позитивний програм. Треба визнати, що ті уступи роботи, які присвячує автор розробці позитивних заходів належать до найбільше слабих і найменше переконуючих. Змагається він дозести, що Сталін є прихильником правого курсу, що він веде країну до відновлення панування капіталізму і буржуазії. В запалі полеміки він зовсім ігнорує факт полівіння курсу Сталіна, яке здій-

снюється останні місяці; він зовсім забуває про тенденцію Сталіна, яка яскраво виявляється тепер, використовувати програм огозиції, не допускаючи лише до влади її лідерів і представників; він зовсім не хоче бачити, що справжнім програмом Сталіна є тільки захоплення в своїх руках впливу і влади, не зв'язуючи себе такими дрібницями, як той чи інший правий чи лівий програм. Воюючи з вітряками—неіснуючими в даний момент правими ухилами сталінської групи, — висовує Троцький вже відомі од давнішого часу програмі домагання огозиції, які саме тагер переводяться в життя; курс на найбільш інтенсивну індустриалізацію країни, на боротьбу з кулаками на селі при піддержці незаможника, на «пролетаризацію» партії, на соціальну революцію в світовому масштабі. Дуже часто він змагається скріпити свої програмові позиції посилками на Леніна, цілком не орієнтуючися в тому, що для теперішнього моменту в совітських держагах Ленін і ленінізм є тільки порожнім шитом, за яким кожен хогає той зміст, який хоче. Ця програмова частина книжки, перейнята безсилою злобою проти пануючої групи, яскраво стверджує, що Троцький для держави совітів вже являється перейденим етапом, що він вже є людиною минулого. Революційна хвиля спала, революційні вогні догоріли і не тим, хто широко чи неширо спекулює на виході світового пожара, можна мати надію знову виплисти на поверхню. Їхня кар'єра кінчена. Але, коли книжка Троцького яскраво доводить про скінчення кар'єри автора її, свідчить вона так само виразно, що й перед переможниками Троцького — Сталінінм й його групою — не стеляться широкі шляхи і великі можливості. Надто мізернож, надто нікчемною виглядає вся та група авантюристів і спекулянтів од революції, яка стоїть зараз на чолі держави совітів. Це — не державні мужі і діячі державного масштабу, якими хотів би їх де-хто бачити. Це — революційний намул, доля якого передрішена.

В. Садовський.

Право й суд в совітському раю.

Цими днями в одній з праських бібліотек випадково погалася мені в руки книжка «Уголовное право», видрукована на правах рукопису в далекому Харбїні. Названа книжка уявляє з себе конспект лекцій, які читав автор — І. Мусій-Мусїєнко — в Харбїнському Інституті орієнтальних і комерційних наук.

Як видно з оголошення на окладинці цієї книжки про інші праці автора, І. М.-Мусїєнко ще до революції 1917 р. видрукував де-кільки праць з галузі права як російською могою в Одесі, так і німецькою могою в Берліні. Я не збираюся рецензувати тут саму книжку «Уголовное право», а хочу лише ознайомити читача «Тризуба» з тим матеріалом, який знаходимо в ній для ілюстрації сучасного права й суду в совітських країнах.

На всьому світі встановлено, як загальне правило, що закон не має зворотньої сили, себ-то закон не прикладається до тих переступів, які стагисе раніше, ніж увійшов у життя даний закон.

Тільки в совітських країнах закону надається зворотня сила, бо карний кодекс, згідно з 23 пактом, прикладається до всіх переступів, яких не розглянув суд до часу введення карного кодексу в життя.

Рівно ж не визнає карний кодекс сов. країн і принципу давности, завдяки чому сов. влада може притягти до судової відповідальности своїх політичних ворогів за вчинки, які по законах інших країн вже покриваються «давністю». Отже карний кодекс сов. країн, як висловлюється М.-Мусієнко, є унікум пролетарської справедливости.

Вже старе російське «Уложеніє о наказаніяхъ» звільняло де-яких осіб від кари за недонесення або перехозування. Так, звільнялися від кари діти за недонесення на батьків, батьки на дітей, чоловік на дружину й навпаки, рідні брати й сестри на братів і сестер, бо вимагати від них донесення було б наперекір природньому почуттю споріднення. І знов карний кодекс сов. країн не робить жадних вийнятків у цьому відношенню, в наслідок чого в родинному життю, як ми знаємо, пишно забували шпiонаж і зрада.

В перших роках свого ганування сов. влада, як відомо, встановила революційну законність: судді рішали справи так, як їм підказувало їхнє «рево. юційне» сумління. Здавалося б, що тепер, коли вже маються писані закон і, революційна законність мала б відійти, мовляв, в «область історії», а проте й досі революційна законність є підставою судових рішень і присудів. Як висловлюється один з авторитетних совітських правників, «писані совітські закони є лише технічні інструкції, в яких обов'язкові тільки самі загальні місця». Таким чином для судової сваволі залишається необмежене поле. Така є теорія права в сов. країнах.

Щоб показати практику сов. суду, наведу тут де-кільки витягів з книжки М.-Мусієнка про звичайні карі, як вживає сов. суд, — про смертну кару та ув'язнення.

Смертну кару встановлює карний кодекс за цілу низку переступів — між иншим, і за «контр-революцію». Юристи сов. Росії не криються, що смертна кара є головний засіб большевицької влади в боротьбі з її ворогами. Так С. Вишинський з цього приводу говорить: «наш карний кодекс рубає широко, його огнені удари є жорстокі і гострі, як сама революція», а инший правник (А. Бстрин) висловлюється так: «відверту збройну боротьбу ми закінчили побідно, але вороги ще стежать за нами на кожному кроці... При такому положенню «миндальничать» не дозодиться». І сов. суд слухняно йде за голосом цих правників, засуджуючи на смертну кару навіть підлітків, тоді як за царських часів смертній карі не підлягали неповнолітні до 21 року та старі від 70 років життя.

Сов. влада ставить собі у велику заслугу те, що вона перетворила колишню «тюрму» в «дом принудительних работ» («Допр»), який готує злочинців завдяки праці й режиму до нормального життя на волі.

Про те, що з себе уявляють «допри» в сов. країнах, може свідчити опис Миколаївського «допру» за 1925 рік.

«В 1925 р. Миколаївський допр зле опалювався і провітрювався, цвіль і вохкість були по стінах, бань не топили, полів і матраців було обмачь, спали на голій долівці, арештантів заїдали паразити. Часто не видава тося наєть по 1 фунту чорного хліба, погано вигеченого, на арештанта в день, жирів майже не було, арештанти голодували. Камери було наповнено арештантами, які нічого не робили. Дуже значна частина арештантів працювала в швацьні, кузні та шегській майстерні, обслуговуючи адміністрацію. За браком машин, інструментів, сировини — праці не налагоджено. Адміністрація остільки зле керує справою, що, маючи даремних робітників-арештантів хліборобів і 90 десятин землі в своїй колонії, не може засіяти й зібрати врожай з користю для себе, і ця справа приносить їй лише збитки. Школа не упорядкована, арештанти приходять туди, щоб розвіяти нудьгу, побачитися з ким, чи передати записку, чи побажати про те, як затерти сліди переступу. З дуже вбогої бібліотеки стараються випозичати книжки не для того, щоб читати, а щоб покурити. В тих помешканнях, де раніше була церква, тепер влаштовано клуб, в якому виставляють антирелігійні п'єси, читаються такі ж лекції та ведеться пропаганда комунізму. Ніде в світі не було такого знущання над особистістю людини, як в совітській в'язниці: приєдять арештантів у клуб і починають читати їм антирелігійну лекцію, знущаються над їх вірою й сумлінням. Було багато випадків, що арештанти, навіть жінки, висловлювали протест, баяли лекторів, адміністрацію, вимагаючи припинення пропаганди та відводу їх знову до камер. Були випадки, коли жінок-матерей примушували брати участь в блюзнірській грі, загрожуючи в разі непослуху позбавити прага на побачення з своїми рідними дітьми. Примушують арештантів учити азбуку комунізму. Не дозволяють виконувати вимог релігійного культу. Наражають на посміх духовних осіб взагалі релігійних людей. Все життя арештантів облутано шпіонажем, розвідкою, системою доносів. Адміністрація не має жадної педагогічної, адміністраційно-пенітенційної підготовки. Це здебільшого малописьменні рецидивісти-злочинці комуністи, по своїй останній професії — чекісти (прикладом може служити недоумкуватий, з звірчям обличчям Стоцький в Миколаїві). До цього слід додати, що адміністрація провадить систематичну крадіжку того нещасного пайку, який уділюється годоним арештантам».

Безперечно, цей опис совітської в'язниці малює нам значно тяжчі умови арештантського життя, ніж ті, які описав у свій час російський письменник Ф. Достоєвський в своїх «Запискахъ изъ мертеаго дома». Залишається додати, що автора «Уголовного права», як щойно довідалися від пражких студентів з Харбіну, усунуто з посади професора Харбінського Інституту орієнтальних і комерційних наук — на домагання совітської влади.

Скрізь і завжди правда очі коле...

Ст. Сіропольо

Умови праці медичного персоналу по селах на Україні.

Під таким заголовком подається в місящнику «Informations sociales», який виходить в Женеві при Інтернаціональному Бюро Праці, слідуюча замітка:

«З нагоди конгресу працівників на ниві громадського здоров'я — «Informations sociales» подавали деякі інформації про умови праці лікарів. Осве звіт анкети, зробленої на Україні серед медичного персоналу по селах:

Персонал. — Медичний персонал на цілу ССРСР виносить 37.384 душі, на Україну припадає 38,2%, з того лікарів 3.490 — на Україну 32,6% лікарів. По селах один лікар припадає на 7.428 душ населення.

Про г я г праці. — Для загалу працівників на ниві громадського здоров'я день розподілено:

Регулярна медична праця	7 год.	24 хв.
Канцелярська праця	1 »	10 »
Праця вдома	1 »	10 »
Візити хворих	»	16 »
Соціальна та культурна праця	»	32 »
Власні студії та читання	1 »	24 »
Господарська праця	2 »	52 »
Відпочивок удень	2 »	03 »
Сон	7 »	09 »

Разом ..... 24 години.

Об'єднуючи рубрики 1, 3 і 4 дістанемо цифру часу, присвяченого медичній діяльності, — 8 год. 50 хвил. Для лікарів цей «робочий день» далеко довший — 9 год. 30 хв.

Треба завважити, що середній персонал віддає більше часу консультаціям вдома (7,4%) ніж лікарі (2,3%). Ці дані обіймають також дні відпочинку, але, як видно з слідуючої таблиці, вони не зовсім присвячені відпочинкові:

протяг праці	вищий персонал		середній персонал	
	регулярна медична праця	канцелярська праця	регулярна медична праця	канцелярська праця
Звичайні дні	8 год. 10 хв.	1 год. 12 хв.	8 г. 08 хв.	1 год. 12 хв.
Дні відпочинку	3 год. 57 хв.	1 год. 24 хв.	1 г. 21 хв.	0 год. 27 хв.

В результаті робочий день медичного персоналу на селі дуже довгий: 10 год. 13 хв. для лікаря на селі, тоді як робочий день лікаря в Харькові — 9 год. 05 хв. Тому медичний персонал на селі скаржиться на втому: 36,4% скаржаться на біль в голові, 18,1% на головокруження і т. д.

У м о в и ж и т т я. — Життя на селі дає мало можливостей для розваги: вільний час персонал вживає слідуючим чином: 36-57% лягають в ліжку, 27,1% — курять, 9,1% — віддають час фізичним вправам.

Велику частину платні вживається на харчі (50% — лікарі, 53% — середній персонал, і 58% — підручний персонал) і видатки на помешкання (8% — лікарі, 17, 2% — середній персонал і 22% підручний персонал).

Умови помешкання дуже лихі, особливо для підручного персоналу. Культурні індивідуальні потреби займають в бюджеті: 8% у лікарів, 4,2% — у середнього персоналу, і 0,7% у підручного персоналу.

Такі умови праці і життя не зостаються без впливу на стан здоров'я медичного персоналу. Серед особ, серед яких відбулась анкета тільки 10,5% зовсім здорові (7,7% для лікарів, 20% для середнього персоналу і 9,1 для підручного персоналу).

На 100 душ — 38 хворі на органі дихання, 36,7 випадків хвороб циркуляції крові, 25,4 первих хвороб, 14 випадків шлункових хвороб, 8 — бедокровності і 8 хвороб мочевих органів. Г.

Факти й цифри.

II.

— Н о в а п а н щ и н а. — Коли треба переконати селян в тому, що вони повинні бути вірні совітській владі та віддавати їй хліб, большевики урочисто виголошують, що совітська влада відбрала землю у поміщиків та куркулів й передала селянам. Називається, навіть, що фра в 14 мільйонів десятин панської землі. Як ця земля передала селянам, на яких умовах, які права селяне мають на землю, — про це навмисне замовчувалося досить довго, і лише тепер, певне, в зв'язку з хлібзаготівлями, в зв'язку з недобором зерна для держави, в зв'язку з планом організації на Україні хлібних фабрик всесоюзного значіння, совітський уряд почав почасти пристосовувати до селянської землі закон про націоналізацію землі. Згідно цьому закону, право власності на землю і право розпорядження землею належать державі, а не селянам. Селяне ж мають свої «владіли», якими користуються, як тимчасові посідачі, без прага продавати їх, дарувати, передавати дітям і т. и. Виясняється, що селяне за совітськими законами, мають менше прав на землю, ніж воли мали за царського режиму до викупу, і навіть, де в чому менше, як т. зв. «казенні селяне» за панщини. Виходить, що селянин, то є лише робітник за харч (та й то менше) совітського уряду, який і землю може відібрати, і хліб, що є в селянина по-над норму.

Що це так, показують такі звістки:

«В Одеській окрузі притягають до відповідальности, на підставі закону про націоналізацію землі, селян за незаконні умови продажу селянами один одному земельних наділів. Умови укладаються селянами в сільрадах в присутності голови і секретаря.» («Комуніст» з 13. XI).

«Прокуратура посилила боротьбу з незаконною купівлею, продажем та передачею землі. Селянство порядкус земельними наділами за власним бажанням. Виявлено, що в багатьох випадках земля дарується, передається зятеві, як посаг; в одному селі Павленках нараховано 22 випадки. За порушення закону про націоналізацію землі притягнуто до відповідальности; порушників заарештовують, їм загрожує повне позбавлення наділів» («Комуніст» з 22. XII).

«В Кременчуцькій окрузі теж є випадки, коли купують одну лише хату, а в сільраду записують і хату, і землю.» («Комуніст» з 13. XI).

* *
*

— У к р а ї н с ь к а з е м л я — м о с к о в с ь к о м у т р е с т о в і. У селян намагаються відібрати землю за порушення закону про націоналізацію землі, а в той же час віддають українській ніби-то «вільній землі» всесоюзному Дзєрнотрестові.

«Комісаріят земельних справ виділив в 15-ти округах України 190.000 гектарів вільної землі для поширення старих та організації нових радгоспів. 6. XI. Рада Нар. Комісарів ухвалила передати 54.000 гект. (в Одещині — 26,5 тис., а Херсонщині — 22,5 тис., і в Дніпропетровщині — 5 тис. гект.) недавно утвореному всесоюзному Дзернотрестові спеціально для організації великих дзернових радгоспів. Решта 130 тис. гект. буде передана для утворення середніх та дрібних радгоспів». («Комуніст» з 10. XI. 28 р.).

* *
*

— О х о р о н а п р а ц і р о б і т н и к і в. — Соціалістична держава, робітничка диктатура і т. и., а ось як охороняють його нещасного диктатора-робітника на заводах:

«На Миколаївському заводі імені Марті на кожних 1000 робітників було зареєстровано нещасних випадків (пораження й каліцтва): в судівному цехові — 625, (себ-то 62,5%), у вагонному — 272, ливарному — 269, котельному — 211, деревоспиритному — 211. Отже від 62,5% до 21,1%». («Комуніст» з 25. XI. 28 р.).

* *
*

— В л а ш т о в у ю т ь п е р е г о н ч и... з в и б о р а м и. — На найкраще прозедення виборчої кампанії до рад вигадано флантовувати... змагання між містами і організаціями:

«Баку викликає Харків на змагання за найкраще переведення виборів. Комсомол Одеської джутової фабрики викликає на змагання комсомол Харківської ливової фабрики». («Комуніст» з 21. XII. 28 р.).

* *
*

— А н т и с е м і т и з. — Винниця. На Владівській цукроварні, бувшій Потоцького, відкрили антисемітське кубло. Антисеміти агітували проти «євреїв» (голова заводського комітету — жид) так:

«Радянська влада склала 5-тирічний план, згідно з яким через 5 років всіх робітників-українців замінять євреями». («Ком.» з 4. XII. 28 р.).

* *
*

— «Л и ш е в Р а д я н с ь к і й д е р ж а в і п р и р о б і т н и ч е с ь к и й в і д а м і в л а д і н а у к а м о ж е в і л ь н о р о з в и в а т и с я...», так скрізь і всюди проголошують комуністи-окупанти. Яка там існує вільна наука, — видно з таких фактів.

При Українським Інституті Марксизму заснують робітники Інституту на чолі з М. Яворським «Українське Т-во — Історик-Марксист», що ставить собі завданням:

«Об'єднання всіх марксистів, що провадять наукову працю в ділянці історії, для наукового розроблення питань цієї історії й методології історії з погляду марксизму, для боротьби з буржуазними та дрібно-буржуазними течіями в історичній науці». («Комуніст» з 19. XII. 28 р.).

Це що-до української історії, а ось що-до науки взагалі:

«Визнано потрібним під час ювілейного свята Української Академії Наук підкреслити ідеологічне спрямування в роботі УАН, яка визнала основною науковою базою

марксистську ідеологію». («Комуніст» з 4. XII. 28 р.).

Бідна Академія! При допомозі московських зайдів і містечкових екстернів та галицьких перевертнів-зрадників таки примусили найвищу українську наукову установу... визнати марксизм за основну наукову базу! І не називається «воля науки, наукового досвіду». Мимоволі згадується Щедринський реформатор, що

«на білому коні в'їхав у місто, спалив гімназію і скасував науки».

X.

Самі про себе.

«Більшовик України» в ч. 24 м. р. містить наказ депутатам до мійських та сільських рад, в іданий Центр. Ком-том КПБУ з приводу виборів до совітів. Перерахувавши всі «досягнення» пролетарської революції в СССР і в тім числі і ще далеко не кінчений Дніпрельстан, поставивши всі «завдання», в тому числі й «протиалкогольне», — наказ кінчає саморекламу в мінорному тоні:

«Всі завдання, що стоять перед нами, можна розв'язати лише за умови активної участі широких мас робітників і робітниць, селян і селянок (бідноти й середняцтва) в усіх галузях нашого будівництва».

Але це лише сон далекого майбутнього. В дійсності ж цього немає.

«Наша робота й досі терпить від бюрократизму в наших апаратах та від класово-чужих елементів, що засіли в них».

Треба від широкого серця пожалувати большевиків з цього їхньому нещастю. Подумати лише така геніяльна теорія і така невдача на практиці. А за чим же дивиться ГПУ? Невже й воно вже безсиле? Це ж легко видати приказ про скасування бюрократії, і комунізм врятовано.

Але видко одними наказами далеко не поїдеш. Совітська система безпорадна до того, що навіть і досі не знає, звідки-ж бюрократизм, звідки всі нещастя і що таке по суті бюрократизм в країні совітів. Крутячися в колі зачарованих ідей, вони до того закрутилися, що цілком широко не помічають навіть, скільки нелогічності і протиріч у всіх їхніх чинах і ідеях. Наказ кінчається твердженням такого сорту:

«Лише активна участь широких мас у нашому будівництві за проводом комуністичної партії, може забезпечити виконання тих великих завдань, що стоять перед країною рад».

Звичайно, «лише», але де логика? Коли «активна участь», то при чому тут «за проводом»? Коли «за проводом» то при чому ж «активна участь»? Було б ширіше і простіше, як би КПБУ просто сказала — «за проводом, або до стіни».

I. 3.

3 листа з Кубані.

І цей рік Різдво принесло нам не радість, а сум. Торік тата були за-блистили, просидів чотири місяці, а цей рік Грицька. Отаке Різдво нам ППУ справило. У всіх учбових установах у Краснодарі відбувається «чистка». Та цей рік вона відмінна від попередніх, бо ППУ наполягло не тільки на студентів, а і на професуру і особливо старанно воно взялося за українців (і в ст. Полтавській в укр. педтехникумі масові арешти).

На старих і дивитися важко. Та і всі ми приголомшені: сновигаємо всі, ніби що шукаємо, а думки коло нашого палкого Грицька. Боїмося, що поженуть його бідного на Соловці.

На цих днях тато тобі написав. Каже, що забув дописати, щоби далеко не забивалися, що можеж таки... то ближче будете і скоріше побачимося... Він ще каже, щоби ти писав тільки йому...

Продали корову вчора. Мобілізуємо кошти, бо не дай Бог чого, то буде що подати Грицькові. Купили кожухок сьогодні...

Ти дуже помиляєшся, думаючи, що ми всі (молодь) понівечені. У нашій станиці на 22.000 душ населення комсомольців 27 душ, а з них тільки 5 душ хуліганів (Пречистій очі поштрихали, за що їх і оддубасело). Ні, молодь наша, а особливо свідомо національно, що відчула себе українцями, не понівечена. Коли нашого дідуся розстрілювали, він беред тим, як упасти, крикнув: «Хоч ви, ідолоді душі, і тисячу в нашій станиці повбиваєте, а нашого козацького насіння не викорините». По моїм спостереженням наше козацьке насіння росте і вже бубнявіє... Ми всі уже навчилися ненавидіти... Загартовуємося... а перед поведуть не комсомольці і не ті, що похнюпившися Миколая Миколасвича сподіваються, а ми.

Прикро й мені, що не пощастило скінчити вищу школу, але що зробили. Цікавий факт: «чистять» та «роз'яснюють» студентів кубацків (хто б вони не були, чи козаки чи не козаки), а спокійненько вчать собі не зєзські, рязанські і взагалі русатепня, що за товаришів пришевкалася комуни будувати на «радної Кубані»...

Не дуже радіє з ухвал про українізацію Кубані, бо все це тільки балачки. Все, що ми набули, це нам не дано, а нами взято, зубали вирвано. Ось уже скоро 10 ліг, як «товариші» нас «самоопределяють», а й досі й школу в станиці доводилося одвойовувати. Товсту книгу вже можна б написати про історію боротьби козацтва нашого за свою рідну школу. Треба визнати безсторонне, що Краєва Рада кинула була добре зерно... Цікаві балачки між козаками з приводу школи (не в «ізу-читальню» треба йти слухати ці балачки, а в наш споконвічний «клуб» — на базарі)... Між цим, завжди підкреслюється негативна роля наших N, Z та Y, котрі, хоч прізвища їхні і на «енко» кінчаються і наші ж таки козаки, а торочать все своїє про «обшность культури»...

3-ій з'їзд українських інженерів та техніків емігрантів у Польщі.

(Лист з Варшави).

2-го лютого б. р. відбувся у Варшаві 3-ій з'їзд укр. інженерів та техніків емігрантів у Польщі. На з'їзд прибуло до 30 представників від Варшави та інших осередків Польщі, як рівно ж не мало гостей, а між ними: військовий міністр ген. В. Сальський, уповноважений міністр проф. Роман-Стоцький, Голова УЦК п. М. Говальський, п. Сулятицький, п. Базяк, п. Іножарський, п. Завадський та інші.

З'їзд відчинив заступник голови Спілки інж. О. Ільницький. До президії З'їзду було обрано інж. Ліницького (головою) та інж. Скубія (секретарем).

Перед розпочаттям нарад проф. Смаль-Стоцький виступив з широким докладом, в якому він всебічно схарактеризував сучасне становище укр. справи. В боротьбі заходу із сходом, між двома ідеями світу, Лігою Націй і 3-ім Інтернаціоналом, вставлена українська справа, яку треба розглядати на тлі цієї міжнародної ситуації. Ми перебуваємо на боєвій лінії цих двох світів і ми стало мусимо пам'ятати, що ми є в стані боротьби. Далі докладчик дає стислу характеристику положення української справи на міжнародному форумі і досить широко зупиняється на тій офензиві, яку на протязі останніх років провадила на українську еміграцію червона Москва. Амністії, смєновєховство, допси, сугуфи, різні інші спроби розбити і знищити нашу еміграцію — це етапи цієї офензиви. І нарешті останній рішучий удар — вбивство Головного Отамана. Це був большевицький Верден. Так само, як німці кинули під Верден всі свої сили і його не здобули, так і цей Верден кінчився цілковитим провалом большевицької офензиви. Наше українське суспільство виявило максимум волі і підготованости до державного життя і з подвійною енергією скупчилося навкруги символу УНР. Від цієї хвилі і ми, й світ є в офензиві на схід. Проф. Смаль-Стоцький докладно торкається далі праці уряду УНР, який з кожним днем і з кожною хвилиною опановує все нові і нові позиції в цій офензиві. Катастрофічний економічний стан на Україні приходить нам на допомогу. 30-ті роки принесуть останню фазу цієї боротьби — нашу перемогу.

Голова з'їзду подякував проф. Смаль-Стоцькому за змістовний доклад, а з'їзд висловив свою вдячність оваційними оплесками.

Далі з привітанням з'їзду виступив п. М. Ковальський, який вітає з'їзд в імені УЦР і української еміграції у Польщі. В своїй промові підкреслив він те велике значіння, яке має повстання Спілки інженерів в організованому житті української еміграції.

Подякувавши Голову УЦР за висловлені ним привітання, з'їзд перейшов до порядку денного. На пропозицію Голови з'їзду вшанував він вставанням бл. пам. проф. Вілінського, що помер 9 грудня в Чехословаччині, заслухав затверджений польською владою статут Спілки і приступив до затвердження нових членів Спілки, яких на день з'їзду Спілка нарахувала вже 140 осіб.

На порядку денному стояло справоздання з діяльності Управи Спілки, яке зложив інж. О. Ільницький, торкнувшись по черзі різних ділянок праці Управи Спілки.

Далі слово було уділено прибувшому на з'їзд військовому міністрові ген. В. Сальському, який вітає з'їзд від імені уряду УНР. Підкреслюючи великі здобутки в праці членів Спілки, що перемогли всякі еміграційні труднощі і дійшли до своєї мети та закінчили вищу освіту, військовий міністр висловив свою віру в те, що кожен з членів Спілки скерує свій інтелект та свою волю на збройну боротьбу з червоною окупацією та в недалекій прийдешній боротьбі займе те місце, яке вважє йому його обов'язок і його вище керівництво.

Довгі оплески були відповіддю ген. В. Сальському. Голова з'їзду просив його рівно ж передати урядові УНР привітання з'їзду.

Далі було зачитано доклад інж. П. Сікори в справі діяльності Бюро Праці. З докладом від Ревізійної комісії виступив інж. Биковський.

В дискусіях над звітами Управи Спілки висловлювалися побажання, щоб в діяльності Спілки було як найбільше моментів, які були б підготовчим етапом до праці українських інженерів на Україні, підкреслювалася потреба засновання при Спілці спеціальної фахової бібліотеки-кранниці, яка постачала б наукове приладдя, фахову літературу і т. и., потребу, яку особливо відчувають члени спілки по провінції і т. д. Висловлено було рівно ж побажання, щоби Управа Спілки здобула праго на переведення праць мірничих та меліораційних, що могло би дати заробіток

певній кількості членів Спілки. Багато уваги присвятив з'їзд «Вістям Спілки», висловлюючи побажання поставити їх на вищу ступінь, та справі належної організації «Бюро Праці». По-за цим з'їзд висловив подяку Управі Спілки за її корисну і віддану організації працю і приступив до виборів нових органів Спілки.

До нової Управи Спілки увійшли: рект. Шовгенів (головою), інж. Биковський, інж. О. Ільницький, інж. В. Янівський і інж. Скубій.

До Ревізійної Комісії обрано: інж. Лукашевича, Івановича та інж. Є. Єрмолаєва.

До суду обрано: інж. Клекоцького, інж. Добровольського і Драченка.

Після цього з'їзд затвердив регулямін позичкової каси та регулямін відділів Спілки. У вільних внесках було ухвалено заснувати при Спілці стипендіальний фонд, у підставу якого пішли би добровільні щомісячні грошові внески членів Спілки.

На закінченні своїх нарад з'їзд ухвалив привітати п. Головного Отамана листом наступного змісту:

«До Ясновельможного Пала Президента і Головного Отамана Військ УНР.

Українські інженери та техніки емігранти у Польщі, зібравшись сьогодні на 3-му з'їзді, в часі, коли розз'ясування української проблеми стоїть вже на порядку денному, просять Вас, Пана Президента, прийняти вирази нашої глибокої віри, що вже в недалекій будучині українське інженерство під Вашим провідом віддасть свої сили і знання відбудові рідного краю, час визволення якого вже наближається».

Рівно було ухвалено надіслати проф. О. Лотоцькому листа наступного змісту:

«3-ій з'їзд українських інженерів та техніків емігрантів у Польщі шле вельмишановному проф. О. Г. Лотоцькому сердечний привіт і щиро подяку за його визначну і корисну працю, яка дала можливість більшості членів нашої Спілки примістити свої сили в набутих фахах».

З'їзд було закінчено збіркою грошей в фонд Комітету допомоги подебрадським студентам.

І. Липовецький.

З життя українців в Швейцарії.

(Подорожні враження).

Українське громадянство на еміграції не забуло певно, що в Женеві існує Український Клуб, заснований ще в 1919 році за ініціативою неб. П. І. Чижевського і кількох старих громадян, перебуваючих від довшого часу за кордоном. Здається, це одна з найстарших наших інституцій за кордоном, яка непереривно провадить свою діяльність і, що особливо треба підкреслити, досі не мала жадних «непорозумінь» в своїм складі, залишаючись вірною принципів повної політичної толеранції. Однак Клуб провадив завше певну і виразну лінію національну і незалежницько-соборну. Це був і залишився єспартійний осередок усіх українських громадян в Швейцарії з характерною особливістю, так мовити, екстериторіяльності її членів. Раніш не робилося різниці також для українців по державній приналежності, так зв. нац. меншостей, але саме життя вказало, що цей елемент абсолютно не певний і, наприклад, зараз серед членів Клуба їх немає. Натомість Клуб має двоох швейцарців! двох німців, котрі або народилися на Україні, або наші правдиві і вірні симпатичні й друзі. Два роки тому, після смерті незабутнього Голови Павла Чижевського, діяльність товариства підупала і, так сказати, замерла, але оце з біжучої зими енергія піднеслася і діяльність Клуба відновилася. Завдячуємо це приїзду до Женеві кількох нових чинних громадян.

Ось так 29 грудня 1928 відбулися надзвичайні збори Клуба і життя закипіло. Зійшлося аж 15 осіб, число впрост незвичайне як для швей, царського осередку нашої еміграції! Рада Старшин була дообрана, заслухані були доповіді зі стану каси (Клуб має щось коло 200 шв. фр. в банку!), з діяльності секретаря і бібліотекаря (Клуб посідає к. 500 книжок). Зібрання ухвалило взяти участь в організації Слов'янського Наукового Осередку в Женеві, котрий улаштовує проф. Керчевський і проф. Келлер. Потім рішено спробувати, чи не є можливим організувати українську вечірню-концерт і бал на користь голодаючих на сов. Україні. Для цього обрано спеціальну комісію, котра, здається, досі ще спраги далеко не посунула, бо труднощі великі, а вільного часу немає, бо треба працювати на життя... На зібранню Клуб пожертвував трохи грошей на інвалідів і з жертвами присутніх мається вже 20 шв. франків. Клуб вислав привітання газ. «Журналь де Женев» з приводу її столітнього ювілею, в котрім подякував за оборону національних інтересів українського народу в його боротьбі за державність. Вислано також співчуття пані О'Конор-Вілінській з приводу смерті проф. О. Вілінського, члена Клуба. Одним словом, до цього часу пригаслий живчик товариства став трохи сильніше битися, і треба побажати, щоб діяльність Клуба далі розвивалася і міцнішала. До Ради Старшин Клуба належать: ін.ж. П. Ковалів, канд. теол. Євген Бачинський, Гаїна Чикаленко-Келлер, Хведір Мартинюк, Олена Ковалева. Дня 17 січня відбулися вже і другі збори, по точному рахунку секретаря 68 - і, що вже певного роду рекорд. Зібрання відбуватимуться що-місяця по черзі у мешканню кожного з сімейних громадян і, натурально, по родинному за шклянкою чаю, бо це свято для кожного з земляків на чужині. Може цим і пояснюється що досі в Клубі, в добрий час мовити, не було жадних сварок і неприємностей, на котрі так багате наше емігрантське життя. Дай, Боже!

* *
*

Відомо також, що справа українська в Швейцарії здавна стоїть на доброму ґрунті. Як громадянство швейцарське, так і преса дуже прихильно відносяться до нашого національно-державного відродження, і українці, перебуваючі тут, мають добру опінію. Показчиком прихильного відношення до нас натурально є преса, яка залюбки друкує інформації про Україну і виразно розмежовує нас від москалів.

* *
*

По інших містах вільної Гельвеції, оскільки нам удалося цим разом поінформуватися, не існує жадного українського життя, хоч земляки потрохи скрізь серед російської колонії мешкають. В Базелі на теологічному факультеті працює один галичанин протестантського віроісповідання, що вчиться на засоби, які йому уділяють з Америки.

Колись десять численна колонія українська в Лозані цілковито вивелася. Недавно, проїздом, відшукали ми в одного букініста кілька книжок з бібліотеки колишнього українського місцевого Пресового Бюро, яка числила кілька тисяч назв. Цікаво було б довідатися що сталося з архивом?

В Берні також все погинуло з часу виїзду останнього «могікана» з усіх наших державних місій.

* *
*

Останнім часом довідався, що в Женеві робляться заходи до заснування постійної парафії У. А. Церкви, бо окрім свідомих українців, організованих в Клубі, там маються ще кілька десятків «малоросів». Кандидат на о. настоятеля вже обраний і діло лише за його висвятою. На весну очікують приїзду в цій справі засупника Київського Митрополита архієп. Малюшкевича.

Д. С.

3 міжнародного життя.

Іспанська диктатура. — Активність совітської дипломатії. — Греки та шведи тікають з України.

Відбулося чергове військове повстання в Іспанії проти диктатури ген. Прімо де Рівера. Розпочали його гарматні старшини в одній із центральних провінцій в місті К'юдад Реаль, незадоволені диктатором з причини заведеної їм нової системи підвищення в старшинських гідностях. Досі це підвищення відбувалося на основі старшинства в службі, і це вважалося гарантією старшинських прав. Після гарматного повстання — два роки тому — диктатор видав наказ, згідно якому підвищення давалося на основі здібностей і заслуг. Такого роду система в добу диктаторського режиму надається до всякого роду зловживань, і гарматні старшини не загодили користися новим правилами тай повстали. Як здається, повстання було розраховано на широкий масштаб, бо пристали до нього й певні політичні елементи, але диктатор через своїх інформаторів завчасу дізнався про нього, і вжив відповідних заходів. Вибух було ліквідовано. Старшини інших родів зброї не підтримали гарматників, не підтримали їх і всі гарматні не-старшини, бо їх інтереси не було взято під увагу. Цивільне ж населення, звикле до військових пронуціаменто, поставилося просто байдуже, і диктаторові не було великих труднощів ліквідувати ще одне повстання. Якихось боїз, як можна гадати, зовсім не було, вчинено дві-три сотні арештів, де-кого поставлено перед судом, трьох засуджено на смертну кару, але поки що не ростріляно нікого, і як преса подає, рострілів, мабуть, і не буде зовсім.

Свого часу на цьому місці подано було причини таких частих повстань в Іспанії. Це заосталє населення, відсутність організованого політичного життя, історичні навики до військових пронуціаменто і військової влади. Політична історія Іспанії за останніх сто літ — це властиво зміна одної диктатури другою, незалежно від того, які зовнішні форми прибирали вони. Але серед сучасних південно-європейських диктатур влада ген. Прімо де Рівера має свої особливості. Цікаву характеристику її становища знаходимо в «Journal de Genève».

Треба визнати, пише Женевська газета, що режим ген. Прімо де Рівера, беручи його в цілому, досить легко переноситься населенням. Іспанська диктатура не подібна до італійської. Вона не спірається на якусь сильну організовану партію, як в Італії, чи на переважну громадську опінію. Вона не має за собою народу, але не має його й проти себе. Народ байдужий до форми влади, тим цікавиться тільки військо та може ще двір.

В народі нема незадоволення, бо що-до доброї політики, то він не був жалований в цьому попередніми урядами. А тим часом матеріальні умови життя за диктатури увесь час поліпшуються. Народні маси тому мало помічають, що вони втрагали політичну волю, бо її раніше майже не було, але їм б'є в очі добрий поступ адміністративної системи. Дороги в Іспанії стали прекрасними, Мадрид росте нечувано, подібно тому як це було з Парижем за часів другої імперії. Не ставлять нових шкіл, але ставлять нові будови для тих, що існували раніше. Усі багатіють, особливо прихильники уряду. Виборів, правда, ніде нема. У кожному містечку найбагатшу людину признають мером: місто тим користується, мер — також.

Робітники цілкомто зв'язані з диктатурою, противляться тому лише де-хто з інтелігенції. В Італії Мусоліні створив робітничі корпорації проти синдикатів; Прімо де Рівера утворив їх разом з синдикатами. Вони ведуть робітничу політику, натискаючи на підприємців та примушуючи їх підвищувати заробітню платню. Підприємці платню підвищують, але підвищують одночасно й ціни на крам, і це можливо тому, що уряд веде політику протекціонізму. В кінечному рахунку платить за все країна, але вона поки-що того не помічає.

Влада Прімо де Рівера, так мовити, начеб-то нахильна наподобювати соціялістів, а до певної міри її треба назвати й большевизаською, бо не має вона жадної поваги ні до форм судової розправи, ні до індивідуальної власности. Але Прімо де Рівера рідко садить своїх противників у в'язницю. Замість того він накладає на них величезні грошеві кари. Так, колишній міністр Романюес за опозиційну статтю, приміщену в закордонному органі, мав заплатити п'ятьсот тисяч пезет — по-над два мільйони франк. фр. Такі речі подобаються ширшим масам, бо падають вони на багатих людей.

Характер диктатури досить м'який. В Іспанії не вбивають, не садять до тюрми, не переслідують за те чи інше трохи вільне слово, навіть за вільні релігійні погляди, хоч сам уряд має виразний клерикальний характер. Владу ген. Прімо де Рівера звуть навіть добродушною диктатурою. Народні маси, живучи в таких умовах, не приспішаються з думкою змінити їх. Тому спокій і безпека на вулицях міста. Тому кожного вечора у Мадриді можна бачити ген. Прімо де Рівера, як він без якої будь строгості, пішки йде до своєї звичайної кав'ярні. Ніхто його не займає, ніхто нічого не говорить. Який другий диктатор в Європі міг би собі таке дозволити? Ми такого не знаємо, одповідає на це запитання «Journal de Genève».

Явна річ, що за кулісами такої начеб-то ідилії творяться речі, за які своєю часу диктатурі прийдеся і тяжку відповідь давати. Але сьогодні тих не-взвативних сторін не видно всім і кожному, і військова іспанська диктатура тим часом може спокійно дивитися до завтрашнього дня. Народу поки-що її чогось нема чого, бо безпека для неї може прийти лише з боку того, бим вона начеб-то сильна, а саме — з боку війська. На десяток невдалих військових повстань одно може бути й успішним.

* *
*

Увагу європейської преси за останній час звертає видатна активність совітської дипломатії. Активність що виявляє не большевицький незмінний міністр закордонних справ тов. Чичерин, що тепер — не то лікується в Німеччині, не то їде до Ангори, — а його заступник один із названих Литвинових. Активність ця спрямована в дві сторони: по-перше — в бік совітської миролюбности, а по-друге — в бік нових кредитів.

Кредитів большевики шукають зараз у двох країнах: в Англії та в Сполучених Штатах Північної Америки, куди Москва вислала своїх найкращих фінансистів і банківських діячів тов. Шейнмана і Межлоука, щоб вони нав'язали зносини з різного роду промисловцями та підприємцями. Про діяльність цих економічних емісарів мало що попадає до преси, і не знати зараз, чи пошастить їм на цей раз здобути те, що вони не могли досягти досі, чи ні. Особливо сприятливих виглядів, як здається, у них немає, але в такого роду речах наперед не слід говорити нічого, а треба вичекати час, тоді буде видно.

Що до миролюбности, то назовець большевці де-чого досягли. Після того, як Паризький пакт було ратифіковано Америкою та де-якими з європейських держав, відома пропозиція тов. Литвинова, зроблена Польщі та Литві, підписати протокол про ствердження цього факту, не могла зустрітись з боку контрагентів якого-будь заперечення, бо це не накладало ніяких нових обов'язків. Польща погодилася, присогласила до того Румунію, Естонію й Латвію, і на цих днях підпис протоколу вчинили у Москві. З нагоди цього тов. Литвинов, одмічаючи присутність делегатів Румунії, в своїй промові зазначив «ту обставину, що серед нас знаходиться в якості делегата представник Румунії, держави, з якою союз совітський не має нормальних дипломатичних стосунків і з якою існують давні поважні та нерозрішені і нерозрешимі й цим протоколом суперечки». — Цією промовою тов. Литвинов недвозначно натякнув на справу Бесарабії.

Поки-що цей підпис Литвиновського протоколу, так урочисто ним

організований, нічого не змінить у взаємовідносинах на сході Європи, і всю цю історію більшовики розпочали й закінчили, маючи на увазі лише бажання продемонструвати свою миролюбність.

З тою самою ж метою совіти склали й нову згоду з Німеччиною. Згода ця торкається тих договорів, що складені раніше між ССР та Німеччиною. Щоб регулювати їх та зладжувати всі тертя, що можуть виникнути з їх пристосовання до життя, у Москві підписано нову конвенцію, згідно з якою договірні сторони щороку скликають мішану комісію, що матиме свою компетенцію обмірковувати та вирішувати всі питання як зв'язані з названими вище договорами, так і такі, що виникають самостійно. Цей пункт про німецько-совітську сталу комісію викликав занепокоєння серед певної частини європейської преси, яка вбачає в тому встановлення обов'язкового контакту Німеччини та ССР по всіх питаннях міжнародної політики. Вказувалося навіть і на те, що справа йде не лише про дипломатичне співробітництво, але й про військове, і що утворення цієї комісії остаточно закріплює «східню» орієнтацію німецької республіки. Інші газети, однак, як «Le Temps», не заперечують того, що совіти могли мати таку думку, не вірять, щоб Німеччина як раз тепер, коли ССР стоїть над краєм прірви у себе вдома, захотіла скільки будь міцно в'язати свою міжнародну долю з долею совітів. Для Німеччини, справді, таке бажання було б трохи подібним до самогубства, але чого тільки не робила німецька дипломатія в той момент, коли почувала себе ізольованою.

Уся ця «миролюбність» совітів наводять де-кого на здогадки цілком иншого роду. У пресі промайнула думка, що московські дипломати, забезпечуючи себе миролюбністю від західних сусідів, мають спрямувати всі свої сили на схід — до Середньої Азії. Свого часу наш кореспондент із Персії (див. «Тризуб» ч. 6 з 3 лютого с. р.), повідомляючи про приїзд Буденного до Ташкенту, писав: «Були там великі військові і політичні наради. Більшовики роблять вигляд, що вони прихильні до короля Аманулли, а справді нишком-тишком готуються до зайняття в належний момент афганської території. Вже змайстрований і пролетарський афганський «уряд», набираються «афганські» полки на зразок тих «Тарашанських», що колись були приготовлені в Брянську для України». Тоді ж «Тризуб» одмітив і чутку про те, що «більшовики організували афганський уряд, який має вступити до Афганістану, коли буде влучний момент». На цю думку наводять і інфрмації, що подаються російською еміграційною пресою. Так «Посл. Новости» «із цілком достовірних джерел» підтверджують, що в Ташкенті відбулася совітська конференція видатних большевицьких політиків і військових, на якій було вирішено «вчинити в Афганістані політичну інтервенцію», аби повернути весною афганські події в сприятливий для ССР бік. Конференція поставила собі правилом «не повторювати китайських помилок», встановити в Афганістані «совітську республіку», «підтримати її військовою силою із Ташкенту» і т. п.

Ми, українці, що пережили таку московську «інтервенцію», знаємо, як такі речі робляться. До Афганістану прийдуть не які-будь московські війська, а «червона афганська армія», хоч би в ній не було ні одного афганця; буде встановлено «афганський совнарком» із костромських, тутьських, румунських та інших афганців, а тов. Литвинов на цілий світ кричати про свою миролюбність та про право афганців на самоозначення. Але наперед можна приповісти. Те, що пошастило совітам зробити в ізольованій Україні, не буде успішним в Середній Азії, бо на кордонах Афганістану більшовики зустрінуть — Англію.

* *
*

У пресі знаходимо такі звістки. Двіста тисяч греків, що сотні літ проживали на Україні, звернулися до грецького уряду з проханням, щоб їм дозволено було перейти до Греції, бо жити в совітському раю вони вже не мають сили. Грецький уряд, однак, одмовив своїм сородичам, бо Греція — мала країна — не може одразу прийняти до себе стільки людей,

і то тим більше, що кедавно ще довелось впорядкувати у себе грецьких біженців з Туреччини. Ще раніше тисяча греків мали вже бути дозвіл приїхати до Ірсії, але уряд одмовив і тим, хоч вони, готуючись в далеку дорогу, встигли вже спродати своє майно, що зосталося ґерозграбованим ще большевиками. Над цими останніми змудувався грецький парламент і дозволив їм переїхати на стару батьківщину, але решта так і зсталася під ярмом большевицької влади.

Абалоґичний рух до повороту повстав і серед 800 шведів, що з XVIII століття жили на Україні на Катеринославщині в селі «Гамельсвенск». Вони вислали до шведського уряду прохання прийняти їх до Швеції, бо не хочуть остаточно загинути у большевиків. Шведський уряд, як повідомляють, дає на те свою згоду, а большевики також тому не противляться.

Ходять чутки, що й німці, що живуть на Україні, мають намір піти в сліди шведам.

Видно большевицька національна політика на Україні припадає до смаку не всім меншостям.

Observer.

З преси.

Останнє совітське «досягнення». «Комуніст» ч. 25 з 31 січня 1929 року подає «за даними Наркомзему» що,

«стан озимини цілком задовільний».

Згадавши про ожеледь, яка вкрила по де-яких округах вруна, газета пише (ростріп ориґіналу):

«Льодовий покров може принести пошкодження лише тоді, коли рослини почнуть відживати. Ось чому треба вже тепер взяти заходів, щоб побити заздалегідь льодовий покров. Водночас треба прикривати снігом поля, особливо по тих місяцях, де бувають сильні вітри. Цей захід дасть змогу озимині краще перезимувати».

Як бачимо, сільське господарство під совітським пануванням пішло на Україні далеко наперед, і «заходи» що-до його поліпшення там справді вживаються радикальні. Нехай вже наші агрономи скажуть, яких-то заходів можна вжити, щоб «побити заздалегідь льодовий покров», що поняв простори цілих округів. Але думка «прикривати снігом поля» впрост геніяльна. З слів: «цей захід дасть змогу озимині краще перезимувати» видно, що Наркомзем ставиться до цього серйозно і цілком практично до «заходу» підходить. От шкода тільки, що газета не подає тих прктичних шляхів, якими той «захід» большевицькі господарі здійснюватимуть. Чи то шляхом безпосереднього наказу совітського на небо? Чи то пак «індустріялізація» так далеко вже пішла, що засновано й спеціальні фабрики для вироблення снігу? Чи може з спробами здобути гроші за кордоном так пощастило, що впрост можна на позичене закупити одразу велику кількість того снігу на далекій півночі чи з одвічних запасів в горяних місцевостях і залізницею перевезти на Україну? А якій кількості безробітних отим «прикриванням» зарібток можна дати! Нема що й казати, — винахід Наркомзему геніяльний. Треба думати, що коли з тим не поведеться, то ми ще прочитаємо і про наказ прикривати вруна на Україні просто... ряднами.

З широкого світу.

— Америка запропонувала Бразилії, Аргентині і Чилі зложити угоду в справі недопущення трафікту зброї в Болівію і Парагвай.

— Японський парламент 220 голосами проти 198 постановив вимагати від уряду пояснень в справі вбивства Чанг-Тсо-Ліна.

— Перший азіатський робітничий конгрес має відбутися цього року в Індії під головуванням японського делегата Сузукі.

— Великі арешти комуністів в Японії закінчилися багатьма присудами, в одному Осака засуджено 99 душ і випущено умовно 82 души.

— Большевицька статистика дає такі дані про безробіття в ССРСР: в 1927 р. — 811.392 души, в 1928 р. — 1.033.617. В 1927 р. було асигновано на допомогу безробітним 85 мільйонів руб., в 1928 р. — 135 мільйонів руб., в цьому році допомога обчислена в 160 мільйонів руб.

— Подався до демісії через хворість чеський прем'єр Швєгла. Тимчасово його заступатиме міністр Удржал.

— На засіданні Ради Ліги Націй 4-го лютого Німеччина вносить питання про національні меншості.

— 6-го лютого кінчився строк перебування російських емігрантів в Туреччині, які не дивлячися на прохання Ліги Націй все-ж таки мають покинути Туреччину. Робляться заходи переправляти їх до Бразилії.

— Через холоди та кригу припинено пароплавство на Копенгагенському та Цюрихському озерах.

— В Туркестані стався великий землетрус, який відчутно в цілій центральній Азії.

— В Парижі відбувся 49-ий конгрес міжнародного союзу велосипедистів.

— Англійського короля для видування перевезено на берег моря в Боїнор.

— Американська статистика числить, що середня кількість телефонів — в цілому світі на 100 мешканців є 1,6. Зате в Сан-Франціско їх є 31,9, в Берліні — 10,6, в Лондоні — 7,1, в Парижі — 9,9, в Брюсселю — 6,8 і т. д.

— На сході Європи, в центрі і на Балканах стоять великі холоди: в Берліні — 18, Москві — 37, в Криму — до 20, в Царьгороді — 12, в Атевах — 6, в Загребі — 29, в Празі — 27 ступнів морозу.

— По-між річима, вкраденими в Дископго Гезельшафт в Берліні знаходилися і оригінали «Трістака і Ізольди», знаменитої опери Ріхарда Вагнера.

— У Парижі з ініціативи Інституту інтелектуальної міжнародної співпраці відбувся міжнародний з'їзд знавців музейної справи і представників бібліотек.

— Закінчено китайсько-японські переговори в справі урегулювання інциденту в Тзі-Нап-Фу. Японія погодилася вивести своє військо з Шантунга.

— Офіційні прийняття данської королевської родини в Мадриді з огляду на смерть королеви Марії Христини одмієно. Після вкльовлення співчуття королеві Альфонсові данські король і королева мають через Барселону від'їхати до Кан на півдні Франції.

— Переговори папського Престолу з італійським урядом в справі вирішення т. зв. Римського питання закінчилися згодою. Текст умови має бути незабаром опубліковано. Світова преса віддає належне зручності учасників тих переговорів, які досі протягом майже 50 років не вдавалося навіть розпочати.

— Американський сенат затвердив проєкт будівництва військової флоти: до 1931 р. має бути збудовано 15 крейсерів і один корабель — носій авіонів.

Хроніка.

3 Великої України

— Приготування до ювілею УАН. — Ювілейна комісія УАН на останніх своїх засіданнях ухвалила звернутися до окружного виконавчого комітету з проханням відступити тимчасово на час ювілею Академії будинок колишньої єпархіальної школи, щоб там улаштувати ювілейні вистави.

В. Щербині доручено скласти підкомісію знавців екскурсійної справи для впорядкування ювілейного «Провідника». Буде видруковано біографічного словника академиків та наукових співробітників Академії за десять років її праці, розміром на 100 друкованих аркушів. Постановлено святкування в Харкові провадити як органічне продовження свят в Києві. («Пр. Пр.» ч. 19 з 24. I. с. р.)

— Три роки існування всеукраїнської Наукової Асоціації Сходознавства. — Протягом цього часу діяльність Асоціації значно розвинулася як в централі — в Харкові, так і по філіях — в Києві і в Одесі. Наприкінці минулого року Асоціація почала організувати музей сучасного побуту й культури східних народів. Регулярно виходить журнал «Східний Світ» та випущено кілька сходознавчих праць. Значно розгорнули свою роботу курси східних мов, які налічують тепер по-над 250 слухачів. («Комуніст», ч. 15 з 18. I.)

— Науковий зв'язок з Туреччиною. — До Одеси повернулася з Туреччини делега-

ція українських літераторів та вчених, що складалася з проф. Гладстерна, Сухова, Зуммера й Тичини. Делегація відвідала Царьгород, Анґору й Смирну, де вона виступала з доповідями про стан української літератури й науки. У Царьгороді відбувся літературний вечір, присвячений творчості Тичини. Делегація нав'язала зношини з Тюркологічним Інститутом, Анґорським Правничим факультетом, Царьгородським університетом та Літературно-Художнім т-вом. Делегація дістала згоду турецьких вчених брати участь на з'їздах «радянських учених» (як говорить «Пр. Пр.» ч. 12 з 15. I), замовчуючи уже про з'їзди українських учених з близькості, очевидно, бути обвинуваченою в сепаратизмі) і навпаки. У квітні місяці делегація турецьких учених має приїхати також на Україну на всеукраїнський з'їзд сходознавців.

— Музей мистецтва УАН дістав від Лаврського заповідника велику картину «Адам з Євою», що раніше була в Троїцькій церкві. Останнє дослідження встановило, що ця картина є оригінальний твір відомого німецького маляра Луки Кранаха (початок 16 стол.). Картину реставрував художник Дец. («Пр. Пр.» ч. 13 з 16. I.)

— Україна на художній виставці в Швейцарії. — Незабаром в Швейцарії має відбутися всесвітня художня виставка. До участі в цій виставці запрошено й Україну, і Наркомосвіти УССР приготується до неї. («Пр. Пр.» ч. 12 з 15. I.)

— Всеукраїнський музей жидівської культури.

Головна наука УССР звернулася до всіх державних та окружних музеїв України з пропозицією виділити із своїх «дублетних фондів» ті чи інші предмети для всеукраїнського музею жидівської культури ім. Менделєєва-Мойхера-Сфорім в Одесі з метою поширення цієї жидівської музеї. Разом з тим українські музеї одержали розпорядження сповістити, де можна дістати різні речі й книжки, що стосуються жидівської культури. («Комуніст» ч. 11, з 13. I).

— Недостача вчителів на Україні. — За підрахунками управи соціального виховання Наркомосвіти, на Україні відчувається гострий брак педагогічного персоналу. Не вистарчас приблизно 7.500 учителів. Це питання обговорювалося на останньому засіданні всеукраїнської спілки робітників освіти, на якому було вирішено взяти заходів до підготовки вчителів. («Комуніст», ч. 13 з 16. I).

— Кількість нових студентів. — До всіх інститутів на Україні прийнято на початку 1928-29 шкільного року 8.142 студентів, до технікумів — 8.185, разом — 16.327. На кожне вільне місце в технікумі було подано дві заяви, в іллі: тутаж — три заяв. В технічних вищих школах зокрема на кожне місце було 6-7 заяв. До «рабфаків» було прийнято 3.624 чол. («Пр. Пр.» ч. 15 з 18. I).

— Перед весняною сівбою о. — В кінці січня більшовицькі організували краєві наради в справі підняття урожайності — в Одесі для Степу, в Києві для Правобережжя і Харькові для Лізобережжя. Численні оратори, замазуючи незтишний стан хліборобства на Україні, все говорили про те, що могло б бути при доброму угноєнню землі, про значіння ранньої оранки, про користь уживання машин і т. д. Усі собіські плани і на цей раз очевидно заведуть, бо у багатьох селян немає навіть самого необхідного-наслідня. Більшовицькі «найбіднішим» вирішили позичити звичайного нечищеного

наслідня пуд за пуд й го не більше 40% усього наслідня, яке вони мають. (Досі ж наслідня позику більшовицькі давали селянам з умовою «повернути державі» 1,5-2,5 пуди за один пуд). Дзерно для весняної сівби, із всіма більшовицькими перебільшеннями, припускається очистити тільки на 60% й то як що наслідня буде чистити ся і в день, і в ночі, — бо бракує машин. Про якісь більші сільсько-господарські машини нема уже що й казати. («Пр. Пр.», ч. ч. 22, 23, 24 з 27, 29 і 30 січня с. р.).

— Вибори до совітів. — До 23 січня вибори були відбулися уже в 11.000 селах. Населення бере участь у виборах до 52-65% виборців. Вибори в різних селах відбуваються в різний час і на селах на дні виборів приходять г. зр. «робітничі бригади», які вже добре дбають про те, щоб нововибрана сільська рада була потрібного складу. («Пр. Пр.» ч. 22 з 27. I).

— Нові заповідники. — Намічено цього року перетворити в заповідники два парки на Україні: колишню «Александрію» — маєток графині Браницької в Білій Церкві та колишню «Софіїнку» в Гумані. Уже складено бюджет цих заповідників та виробляються положення. Київська інспектура охорони природи порушила також питання про перетворення на заповідник надзвичайно цінного букового лісу на Проскурівщині, що має кілька сот гектарів. Це єдиний буковий ліс не тільки на Україні, а й на всьому сході Європи. («Пр. Пр.» ч. 14 з 17. I).

— Совітьська допомога жидівським колоніям на Україні. — Укркомзег ухвалив низку заходів для допомоги жид. колоніям степу, які потерпіли від голоду. («Ком.» ч. 20 з 25. I).

З українського життя.

— Приклад гідний наслідня. — В зв'язку з тяжким матеріальним становищем

студентами подебрадської Академії заходами «Жіночої Громади» в Чернівцях постав допомоговий комітет, до складу якого увійшли: б. повіт. шк. інспектор О. Купчанко, представник Укр. Нар. Дому, як голова; представниця укр. жіноцтва п. Є. Апутькевич, як заступник голови, відпоручники преси: п. п. К. Купчанко за «Час», І. Бродейний за «Хлібороб. Правду», д-р Л. Когут за «Рідний Край» і П. Козак за «Боротьбу»; гімназ. професор І. Василенко, як скарбник; два відпоручники укр. студентства п. п. В. Якубович та Л. Романовський, як писарі і збірачі, врешті В. Дячук, як заступник укр. міщанства. («Час» ч. 94).

— Кільки виходить укр. часописів. — З публікації директора бібліотеки Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові п. І. Кривецького довідуємося, що в Польщі в 1928 році виходило коло 100 укр. часописів. На сов. Україні — 278. Всього по цілому світі в укр. мові виходить що найменше гів тисячі часописів. («Діло» ч. 21).

— Кільки неграмотних на Закарпатті. — Неписьменних на Закарпатті є більше ніж половина населення (50,16%). По національності мають там мадяри — 16,08% анальфabetів, жида — 31,22% і українці — 65,67%. («Діло», ч. 21).

— «Дзвін Свободи» щез з Ужгороду. — Дзвін, що його привіз Янакович до Ужгороду 2. XII. 1920 р. на знак вільної автономії Закарпаття, щез... З цього приводу ужгородський український тиждень, як подає «Діло» ч. 21 написав: «Дзвін Свободи сповнив свою повинність і а Закарпатті: раз дзвонили ним 2 грудня 1920 року, а потім замовк, щоб своєю мовчанкою пояснювати положення країни. Вісім літ минуло... Мировий договір. Дзвін знак свободи карпаторуського народу. Ба тепер уже і дзвона нема, тільки стільці і перо, як свідки підписання «середьєвропейської унії гноблення народів». Але нічого: ще ми будемо дзвонити своїми дзвонами по всіх церквах наших.

— Хаї живе слов'янське братерство. — В братиславським краєвим представстві мадяри мають право говорити по мадярському. Русини такого права не мають. («Русское Слово» ч. 3)

Газетні звістки.

— Український селянин підносить голову. — «Комуніст» пише, що селяне крім явної агітації перейшли до систематичного шкідництва. «Глітаї» відмовляються вспувати в колгоспи, підкрадаються та псують трактори, вбивають діяльних комуністів по селлах, або підпалюють їхні хати. В той-же час ні сільради, ні члени бідняцьких організацій жадної роботи не провадять. («Новий Час» ч. 9).

— Заворушення в Одеськім районі. — По-між населенням одеського району панує замішення в зв'язку з чутками про скорі події на бесарабським кордоні. Населення Одеси запасється продуктами. Селяне стримуються від продажу харчових продуктів. Поширюються чутки про пересування совітських військових частин до берегів Дністра. («Руль», ч. 2185).

— Арешти. — В Харькові йдуть масові арешти. Між арештованими — 17 червоних командирів. Військова школа в Києві буде розформована, бо як виявилось в ній був центр української пронагандії. («Руль», ч. 2187).

— Заборона укр. церковного часопису. — Укр. совнарком заборонив друкарням друкувати укр. церковний часопис «Український Православний Благовістник». («Руль» ч. 2487).

З життя укр. еміграції

У Польщі.

— Свято ХІ річниці проголошення самостійності України. — В неділю 27 січня с. р. в помешканью Т-ла учи-

гелів у Варшаві відбулася святочна академія, присвячена ХІ річниці проголошення самостійності України. Академію відкрив Голова комітету об'єднаних українських організацій в Варшаві проф. Р. Смаль-Стоцький. В своїй промові він, між иншим, просив присутніх в цей день згадати всіх тих, хто поляг у боротьбі за батьківщину, тих, що лежать у спільній могилі у Кііві і на кладовищі Монпарнас в Парижі.

На промову проф. Смаль-Стоцького відповів студентський хор співом «Заповіту». Далі п. М. Ковальський прочитав 4-ий Універсал Центральної Ради, а хор виконав «Україно-Мати». За цим слідував реферат проф. О. Лотоцького, в якому він підкреслив, що проголошення незалежності України було сполученням нашої боротьби з перерваною традицією боротьби українського народу в минулому та згадав нашого великого стратега і політика Богдана Хмельницького, його часи, та обставини, в яких провадилася боротьба. Після нового виступу хору, з рефератом виступив полк. О. В. Говський, він змалював ті труднощі і несприятливі обставини, серед яких доводилося наномому вищому командуванню організувати армію і провадити збройну боротьбу.

Академію було закінчено співом українського національного гімну. Присутні на академії доручили президії вислати привітання п. Головному Отаманові А. М. Липицькому.

— Лекції проф. Кордуби в Варшавському Університеті. — 30 січня м. р. відбулася в Варшавському Університеті перша лекція проф. Кордуби, якого запрошено до Варшавського Університету на кафедру української історії. Темою лекції було — «Найновіші теорії про початок Руси».

— Інформаційний реферат п. М. Ковальського. 1-го лютого відбувся у Варшаві в помешканні УЦК інформаційний реферат Голови УЦК п. М.

Ковальського, в якому він поділився з українським громадянством своїми враженнями з недавньої подорожі до Чехословаччини. Інформації п. М. Ковальського головним чином торкалися досить широкого аналізу докладів конференції Укр. Соц.-Дем. Робіг. Партії, тих реальних наслідків, які дала згадана конференція, діяльності ворожих ідеї УНР груп, заснованя «Об'єднання», багатьох моментів з життя Господарчої Академії у Подєбрадах та різних зборів Укр. Респ.-Демокр. Клубу в Празі.

— Громадський Суд. На організаційному засіданні членів Громадського суду, обраних 2-им делегаським з'їздом в Польщі, яке відбулося 25 січня с. р., обрано головою суду ген. В. Змієнка, заступником голови — п. П. Руткевича і секретарем — п. І. Липицького.

— Грошеве справоздання спілки інженерів та техників емігрантів у П о л ь щ і. — Фінасовий стан Спілки в минулому році ілюструють наступні цифри. *Прибутки:* Висові — 157 зл.; членські внески — 469 зл. 50 гр.; допомога на організацію Спілки від УЦК і ген. В. Сальського — 170 зл.; від продажу журналу Спілки — 608 зл.; зворот аваксів — 6 зл. 10 гр.; переходові — 223 зл. 90 гр. Всього — 1.634 зл. 50 г. *Вибатки:* на журнал Спілки — 534 зл. 56 гр.; адмінстр. видатки — 342 зл. 90 гр.; позика — 50 зл.; аванси — 35 зл.; переходові — 243 зл. 90 гр. Разом — 1.296 зл. 36 гр. Сальдо — 428 зл. 18 гр. З цих готівкою на 1. І. 1929 р. — 8 зл. 18 гр. і борговими документами членів спілки — 420 зл. Слід зауважити, що на протязі минулого року Управою Спілки було udzielено різних позичок членам Спілки на загальну суму 1.605 зл., крім того на 1 січня ц. р. Спілка має у членів: непоплатеного висового — 74 зл.; недоплат. член. внесків — 540 зл.; недоплат. передплат за журнал Спілки — 406 зл. Разом — 1.020 зл.

— К о в е л ь. — Панахида по укр. лицарях, що полягли на полі бою з московськими окупантами під Крутами.

З ініціативи Управи Відділу УЦК українське громадянство М. Ковля вишанувало пам'ять поляглих за батьківщину борців урочистою панахидою, яка відбулася 27 січня с. р. в українській Св. Благовіщенській церкві. По закінченні служби Божої, під час якої настоятель о. Іван Губа також згадував у своїх молитвах усіх борців за українську державність, звернувся о. Іван до численних присутніх у церкві мирян з промовою, присвяченою спогадам про той трагічний момент 19 січня (по стар. стилю) 1918 р.

«Немає більшої любови, як та, хто покладає душу свою за друзів своїх», — цитуючи слова Св. Письма, почав п.-отець при напруженій увазі присутніх. І далі спійнявшись на тих сумних датах і подіях української визвольної боротьби о. Іван в короткій, але глибоко зворушливій, змістовній промові переповнив перебіг тих подій, які кров'ю й життям десятків тисяч укр. національно-свідомого юнацтва освятили землю українську в змаганнях за свою незалежність. Переповів про ті лицарські змагання вірних синів своєї батьківщини, які переможе-ні збройно і фізично залишили рідну землю і зараз перебувають на чужині. Згадав про найближшого лицаря-мученика Симона, що загинув на своєму високому посту від руки того ж московського ворога і про тих знайомих і незнаних батьків, братів і синів, що вмерли в боротьбі, але не зрадили своїй батьківщині — Україні.

«І тепер в 11 річницю по тих змаганнях, втративши сотні тисяч найкращих борців і свою землю, замість вдячних молебнів, як це присуще тим народам, що виборили свою незалежність, український народ править панахиди та із сумом і душевним болем згадує про коротко тривалий час, коли й він мав свою незалежність і соборність, «втоплену в московському котелку і розпущену в інтернаціоналі». — «Згадаємо й

ми сьогодні про тих борців у нашій спільній з вами молитві», — закінчив промову п.-о. Іван.

Не в одного з присутніх блищали на очах слези, не в одного зашеміло серце, проходив по тілі холод, прислуховуючися до слів свого настоятеля.

Виконали укр. хором під проводом М. Галинчука молитву «За Україну», відспівану перед панахидою, як і молитву «Вічну пам'ять» під час панахиди усі миряне прослухали любовно, стоячи навколішках.

Панахида вся носила ознаки великої урочистості; частина з присутніх мирян із свічками в руках, а загалом усі прослухали її в глибокому піднесенні у спільній молитві із своїм улюбленим настирем під гарний спів укр. хору.

По закінченні панахиди присутні споживали коливо, на якому яскраво виднівся в національних кольорах державний герб України — Тризуб.

В імені Управи Відділу, автором цих рядків висловлено о. Іванові Губі і дирігентові хору М. Каленчукові сердечну подяку за понесені труди і п.-отцеві за теплу промову.

О. К.

У Франції

— Українська дитяча школа в Кіютаджі. — Б. секретар Шкільної Ради п. Семен Тушицький подав заяву до шкільної Ради про свій вихід із складу Ради. Шкільна Рада на своєму засіданню з 26. I. 29 р. розглянула заяву п. Тушицького. Одночасно Шкільна Рада постановила висловити п. Тушицькому шляхом преси щирю подяку за понесену працю по заснуванню школи для укр. дітей в Кіютаджі-Нільванжі.

***

З приводу виходу із складу Шкільної Ради члена її б. секретаря й скарбника п. С. Тушицького Шкільна Рада укр. дитячої школи ім. Т. Шевченка в Кіютаджі-Нільванжі має за шану повідомити всіх друзів школи та укра-

їнські організації, що щиро поставилися до справи допомоги школі, про нову адресу для школи. Всю кореспонденцію проквітсь на надіслати на адресу Української Громади в Кіютаажі-Нільванжі, а саме: Monsieur Martchevsky, 44, rue Marechal Foch. Algrange (Mlle).

В Америці.

— Перший пам'ятник Т. Шевченкові в Америці. На початку січня с. р. міська комісія міста Детройт ухвалила прийняти пропозицію комітету поставлення пам'ятника Т. Шевченкові в Детройті і визначила на цей пам'ятник місце в міському парку Белл Ляг. Парк цей чи не найкращий в Америці лежить на острові по-між Канадою та Сполученими Штатами і обіймає кілька тисяч акрів. З чужинців поставили тут пам'ятники лише німці — Шіллерові і італійці — Данте. Шевченко буде третій з чужинців і його пам'ятник стане побіч Шіллерового. Галку про поставлення пам'ятника Шевченкові подала пані С. Крушельницька, відома укр. співачка. Мабуть скоріше стане цей пам'ятник Шевченкові на чужині, як «та нашої, не своїй землі». («Діло» ч. 18).

— Василь Авраменко, відомий укр. артист-балетмейстер, переїхав до Нью-Йорку, де думас закласти школу танців. («Новий Час» ч. 8).

Бібліографія

— «Наша книга», альманах журналу «Жіноча Доля» на рік 1929. Це вже третій альманах-календар випускає редакція «Жіночої Долі». Як і за попередні роки 1927 та 1928 і останній альманах має чепурний зовнішній вигляд і на 200 сторінках всімакни подає нам масу цікавого матеріалу для характеристики жіночої творчості, жіночого руху, домагань і досягнень. Супротивники жіночого руху, розуміється, можуть сказати, що нема чого поділяти

працю на чоловічу й жіночу, що справа поступу одна й до неї треба ставитися спільними силами, а не розбивати фронта відокремлення якихось спеціальних жіночих інтересів. Але це цілком помилковий погляд. Не будь у нас жіночих журналів, жіночих альманахів, газет, шкіл, за невеликим винятком, де приклали би своїх рук до загальної преси і тих жіночих літературних праць, збірку яких ми бачимо перед собою в альманасі «Наша книга», просто не існувало б. І треба щиро подякувати редакторці «Жіночої Долі» пані Олені Гиселівській, ініціаторка й енергія якої викликають до життя як самий журнал «Жіночу Долю», так і ці щорічні альманахи. Вони привчають жіночий загарт як читати, так і самим до літературної праці ставати, вони підносять розумовий рівень нашого жіноцтва, пробуджуючи в ньому інтерес і до літературної праці, і до громадського й політичного життя.

З творів красенки ш сьмеєва, уміщених на сторінках «Нашої Книжки», найбільшу увагу читача привагає, розуміється, «Московський бєр» О. Кобилянської, в кожному рядку якого почувасться та сила літературного хвєсту, яким володіє рука цієї великої української письменниці. Далі зупиняє нашу увагу надзвичайно гарна мистецька річ «Над сьриною» В. О'Коннор-Вільєвської, річ, яка мимохіть викликає порівняння з тобою різбою великого майстра, або з повною чар картою природи при заході сонця прекрасного літнього дня. Краса, тої мєсть і ніжка закінче ієть малюнку. Далі відзначимо «Покуту» Наталі Королевої, теж вже визначної нашої письменниці. Цікаві оповідання Боярської-Попович, К. Григєвичевої. Багато і серед них чимало прекрасних поезій Ул. Кривченко.

З творів небелетристичних зєртає на себе увагу між іншим зєртя М. Крушельницької «Нова жінка», де авторка описує новий тип жінки, цього підстриженого «хлопчиська», що, добившись рівних прав з чоловіком, не лише живе

на свій заробіток, а ще й цілі родини своєю працею утримує, що вже не є і не буде нікому тягарем. Цей новий тип жінки втворила світова війна, коли жінка мусіла заступити мушину, який пішов на війну. Цей новий тип жінки — це поки-що проєкт або нарис, і прийдеться жінці багато вчитися й сгудіювати, щоб з цього нового проєкту вийшла скінчена праця. І цей новий тип жінки авторка вітає не через те, що він своєю зовнішністю хоче стати подібним до мушини і тим показати рівність з ним в правах; не через те, що цей тип хоче нічє-то затерти свою жіночість. Назпак! Не зважаючи на це, лише через те, що такий новий тип жінки хоче позбутися старих пересудів і як відновлена, рівноправна, самостійна одиниця, мати з чоловіком рівні права, як і рівні обов'язки, і дорівнюючи йому силою витривалості й зрозумінням свого завдання, стати гідною товаришкою йому на життєвому шляху.

Багато цікавого матеріалу подає стаття С. Слєчишиної про жіночий рух в Канаді. В ній авторка подає історію українського руху з самого початку еміграції західних українців до Канади, оповідає про заснування Інституту імені Петра Могили, де українська молодь дістає національне уґрунтування по-за наукою в анґлійських державних школах. Молоді емігранти робляться свідомими українськими діячами і несуть у свій парід національну свідомість.

В альманасі небагато статей, написаних не жінками, і одна з них «Від Роксєляни до Загірні» В. Королева-Старого звертає на себе увагу. Автор радить своїм землячкам перестати бути занадго скромними і, не жадаючи своїх сил, голосів і ліктів, працювати так, щоб і чужі про нас почувли і поступилися місцем в житті.

Дуже цікаві статті в альманасі самої редакторки «Ж. Д.» п. О. Кисєлівської. В статті «Мода чи потреба жіночого руху» авторка оповідає, як перші піонерки жіночої вищої освіти мали у Відєнському університеті окремий вхід, щоб не наражатися на глум з боку

студентів; оповідає, з яким недовір'ям ставилися чоловіки до перших поштових урядовок, яким боялися здавати грошеві листи, щоб урядовки цих грошей не розгратили. Світова війна остаточно розбила легенду про жіночий «довгий волос, а разум короткий» і повликала жінку до виконання тих обов'язків, яких їй не довіряли раніш, і до виконання котрих, після повешної скрути, мусіли стати у всіх народів в найбільшому напруженню сил і чоловіки, і жінки. Рівночасно з цими вимогами граді від жінки до неї прийшли і рівні права з чоловіком. Отже, жіночий рух не мода, а потреба життя цілого світу.

В статті «Самовиховання» п. Кисєлівська подає багато цікавих вказівок і порад, як позбавитися від тих негативних рис, які являються національними рисами українського інтеліґєнта, якому бракує виховання, волі, дисципліни, почуття обов'язку і відповідальности за свої вчинки, бракує почуття міри, витривалости. Далі авторка подає поради, як набути всі ці високі цінні людські якості; доводить, як потребуємо ми точности, та яду не здобуваються лише дуже низької інтеліґєнтности народи, як ми повинні навчитися шанувати і свій, і другого час; як нам потрібна віра в свої сили, сміливість в думках, підпорядкування свого «я» збірному «я» — народові, з метою вірно і вправно служити батьківщині, щоб для неї вміти не лише хоробро вмірати, а щоб вміти для неї і мудро жити.

На прикінці можна сказати, що альманах-календар «Наша Книга» взагалі дуже цікава й цінна книга, яку слід було б кожній свідомій українці прочитати, а ще більше мати її в своїй хаті, бо крім літературного матеріалу книга цінна і своїм матеріалом що-до практичного життя, подаючи багато порад і вказівок на ріжкі питання життя.

З. Мірн а.

Проф. Марія Омєльченкова. — Cesko-ukrajinske s t u k y. — Praha, 1928. Nakla-

sem «Vydavatelství cesko-ukrajinská knihovna». in 8, 10 ст. Ц. 3 кч.

...«На жаль, що торкається пропаганди та реклами, ми — ще не модерний парід: ми не можемо належно пропагувати ні своєї пречасної народньої пісні, ні наших народніх обичаїв, ні нашого народнього строю, що мають такий питомий характер, таку розмаїтість, таку своєрідність, котра належить лише українцям, — це є основою й, дійсно, «на великий жаль» — цілком правдивою думкою шановної авторки. А пожеже та думка її пече й викликає не лише жалі пасивні, як у більшості наших земляків, то п. Омельченкова своєю практичною за останні роки проживання на еміграції в Чехах блискуче доводить, що може зробити енергія навіть однієї людини, ба — навіть енергія однієї жінки, (котру в Середній Європі все ще вважається, так мовляти, за пірлюдику), — коли той «національний жаль» примушує її до чину. В минулому році та сама п. Омельченкова підважила просто неймовірну справу: не маючи шеляга за душею, коштом вбогої еміграції, випустила ювілейне видання творів свого славногo земляка Я. Кухаренка. Нині, також без шеляга, а лише великим завзяттям досягла утворення видавництва «Чесько-українська бібліотека», першим члeмом якого й з'явилася ченурна, рясно ілюстрована портретами чеських та українських видатних постатей, книжечка про чесько-українські взаємини в минулому та про їхні перспективи з прийдешньому.

Просто, але докладно й живо подає авторка перебіг культурних стосунків та певного обопільного заінтересовання між двома братніми слов'янськими народами, менший з яких мав щасливішу за більшого долю. Почавши від Яна Ковбка, що вболівав, як «слов'яне не тільки иншим народам мало знані, але і між собою перебувають в грубій взаємній необхайомленості», й вінчаючи авторами, що торкнулись української справи в чеській пресі буквально вчора, — вона робить добре пов'язаний парис тої приязні, що

протягом довгих літ раз-у-раз виявлялася до нас з боку чеських поступових людей. В другій частині книжечки так само накреслює, почавши від Бориськевича (1848 р.) і закінчуючи працею сьогочасних наших емігрантів, що тісніше сполучені з чеською культурою, — перебіг вияву симпатій і приязні до чехословаків з боку українського.

Совісно й старанно підобрали дані, дається, цілковито вичерпують схему питання, лишаючи на 38-сторінках реєстри всіх людей з боку чеського, що так чи інакше цікавились нашим людом й сказали про нас тепле й широбратерське слово. Правда, з боку другого допущено певного дефекту: видимо природжена нашим людям скромність затримала авторку від подібного ж докладного череліку і тих осіб українських, котрі в більшій чи меншій мірі сприяли утворенню приязні між нами і чехословаками. В цій частині є багато пропусків, і це треба вважати хибною для «пропагандійного» видання, бо для чеського читача може утворитись неправдиве враження, ніби з нашого боку чеські симпатії до нас не оплачено відповідно.

Але-ж загалом треба вважати книжечку п. Омельченкової найліпшою з-поміж кількох подібних публікацій, що протягом десятиох останніх років спорадично з'являлись у мові чеській. А м'ягколагідної, трохи сентиментальний тон та інтимне післяслово, що свідчать про досконале вистудювання авторкою психології чеського суспільства, трохи відмінної від психології та світоглядів наших, — ручається за те, що ця книжечка знайде дорогу аж до чеського серця, як вже й мали ми змогу особисто переконатись, давши кільком чехам прочитати останню працю п. Омельченкової.

То-ж треба дякувати шановній авторці за її невтомну енергію й поновлення корисної для нашої справи праці, котру було розпочато 10 літ перед цим саме подібними виданнями («Часу», «Всесвіту»), котрі нині являються раритетом, в продажу не існують і.

таким чином вже давно перестали діяти. Але-ж буде замало з нашого боку висловити тільки саму платонічну подяку: треба б нам взяти ближче до серця справу «Ч.-У. Бібліотеки» й підтримати видавництво бодай скромною лептою, що може бути і в формі членства (п'я від 100 кч.), і поширенням видань по-між знайомими чехо-словаками, бо ж ясно, що це спричиниться не тільки для усталення бажаної нам позитивної олінії про нашу справу, а навіть і до поліпшення персональних стосунків нашої еміграції в Ч.-С. Р.

В анонсі, доданому до першого випуску «Ч.-У. Б.» зазначено, що видавництвом поставлено на чергу випустити: 1) — Франків переклад праці Галлічка Боровського — «Хрещення Св. Володимира» (мовою укр.); 2) — Українсько-чеський словник (виданий р. 1920, в продажю не існує); 3) — Українську читанку для Чехів (мов. чеською); 4) — Збірник творів чеських (укр. мовою), та 5) — Український альманах (мов. чеською).

Цілком широко можна вітати намічений план. Навіть незалежно від того, наскільки досконало його буде переведено, намічені видання можуть лише сприяти чесько-українському зближенню, потребу якого нема чого доводити. Ото-ж тим більше слід бажати підтримки з боку нашого суспільства початій п. Омельченковою корисній акції.

Г. Р. К у щ е н к о.

Лист до Редакції

Високоповажаний

Пане Редакторе!

Не відмовте в уміщенні долученого листа на сторінках хвального Вашого часопису, щоб цією дорогою повідомити п. п. жертводавців про отримання їхніх жертв на студентів-«недопомогівців» Подєбраської Господарської Академії.

Сього числа я отримав від «Благодійного Комітету при Укр. Госп.

Академії» від 30 січня, за числом 7 — таке повідомлення:

«Маємо за шану повідомити Вас, що на Вашу статтю в «Тризубі» про допомогу нещасним студентам Академії відкликнулись наступні особи та установи: від Мішайського Хору в Чернівцях — 2020 кор. чеських, від Укр. Кооперативного Банку в Чернівцях — 400 к. ч., від Укр. Громади в Люксембурзі — 325 к. ч., від Укр. Громади в Ліоні — 180 к. ч., від д-ра Видоградника — 1800 рум. лей; від Д. Антончука (з Чернівців) — 238 к. ч. від Укр. Громади в Мельнику — 40 к. ч., від О. П. (з Франції) — 200 к. ч., від інж. Костючка, на поступає по 10 польських золотих місячно, від адвоката Багрицького — 5 америк. доларів».

Це — результат одного місяця. Можна сподіватися, що пайдуться ще добрі люди, які візьмуть до серця гниже становище вбогих студентів, котре від часу написання мого заклику не поліпшало, а, з огляду на аномальні морози та епідемію інфлуенци, як свідчать статистичні звідомлення лікаря Академії, далеко погіршало. Не хочеться також вірити, що повна мовчанка пп. інженірів, вихованців Академії, являється не випадком, а одвергим цинізмом того ситого брата з народних приповідок наших, що відказував братові голодному на проханя шматка хліба: — «Де-ж я тобі візьму хліба? Ти ж сам бачиш, я їм тільки пирога, а хліба в мене дасть — Біг!»...

Пршу прийняти запевнення в моїй ширій пошані

В. Королів-Старий.

31. I. 1929.

P. S. Цього разу більшість п. п. жертводавців послало гроші на моє ім'я, адресуючи їх в Подєбради, де я не живу, лише наїжджаю. Тому де-які суми пролежали зайво на пошті. Ото-ж прошу адресовати безпосередьє на Благодійний Комітет УГА в Подєбради-Лазні, ЧСР: «Blahodijnny Komitet Ukrajinske Hospodarske Akademie, P o d e b r a d y - L a z n e, T c h e c o - s l o v a q u i e».

В. К.-С.

Зміст

Нарив, педія, 17 лютого 1929 року — ст. 1. — В. Садовський, Троцький про сучасне становище — ст. 3. — Ст. Сірополко. Правий суд в совітському раю — ст. 7. — Г. Умови праці медичного персоналу по селах на сов. Україні — ст. 10. — Факти й цифри, II. — ст. 11. — І. З. Самі про себе — ст. 13. — З листа з Кубані — ст. 14. — І. Тинювський. Лист із Варшави — ст. 14. — Д. С. З життя українців у Швейцарії — ст. 16. — O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 18. — З Преси — ст. 21. — З широкого світу — ст. 22. — Хроніка. — З Великої України — ст. 23. — З укр. життя — ст. 24. — Газети і звістки — ст. 25. — З життя укр. еміграції: У Польщі — ст. 25. — У Франції — ст. 27. — В Америці — ст. 28. — Бібліографія — ст. 28. — Лист до редакції — ст. 31.

КНИГАРНЯ „ТРИЗУБ“

передь Шевченківськими святами випустила вже нові портрети

Тараса Шевченка

Ціна — 1 фр. 25 с.

Премія річним передплатникам „Тризуба“

Річні передплатники «Тризуба», які внесуть повністю річну передплату за 1929 рік до 1-го Липня 1929 року, одержать в осени, як премію до тижневика «Триzub», — кишеньковий

ФРАНЦУЗЬКО - УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК

зложеній Наталією Королевою, видання «Триzub».

Ціна словника в окремому продажі має бути не менш, як 15 фр.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boîte post. № 15. Paris XIII.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.